

JAMES JOYCE

OAMENI DIN DUBLIN

*Traducere din limba engleză și note
Frida Papadache*

CUPRINS

<i>Cronologie</i>	5
Surorile.....	13
O întâlnire.....	26
Arabia.....	39
Evelina.....	49
După cursă	56
Doi cavaleri	65
Pensiunea de familie.....	81
O mică înnorare	92
Diverse aspecte	113
Țărână.....	130
Un caz penibil.....	140
Ziua Iederei la sediul comitetului.....	155
O mamă	179
Grația divină	198
Cei morți	232
<i>Referințe critice</i>	297

SURORILE

De data asta, nici o nădejde să mai scape: era al treilea atac. Seară de seară trecusem pe lângă casa unde locuia (era în timpul vacanței) și cercetasem pătratul de geam luminat; și seară de seară îl aflasem luminat la fel, slab și egal. Dacă ar fi murit, gândeam, s-ar vedea reflectate, pe storul întunecat, lumânările – fiindcă știam că la căpătâiul unui mort se așază două lumânări. Îmi spusese adesea: „Nu mai stau eu mult pe lumea asta” – și crezusem că vorbea într-o doară. Acum știam că spusese drept. În fiecare seară când priveam în sus spre geamul luminat, îmi repetam încet cuvântul „paralizie”. Întotdeauna sunase ciudat urechilor mele, ca și cuvântul „gnomon” în Euclid, sau cuvântul „simonie” din catehism. Dar acum mi se părea a fi numele unei fapături răufăcătoare și încărcată de păcate. Mă înspăimânta și totodată jinduiam să mă apropiu și să-i privesc lucrătura ucigătoare.

Când am coborât la cină, bătrânul Cotter ședea lângă foc și fuma. În timp ce mătușă-mea îmi turna în farfurie fiertura de ovăz, el zise, de parcă s-ar fi întors la vreo observație de mai înainte:

– Nu, n-aș spune că era chiar... da' avea ceva ciudat... avea ceva nițeluș straniu... Să vă spun care-i părerea mea...

Se porni să pâcăie din lulea – fără îndoială că între timp își întocmea în gând părerea. Bătrân plicticos și nerod! Când l-am cunoscut întâi, era destul de interesant – vorbea despre leșinuri și despre viermi; dar m-am săturat degrabă de el și de nesfârșitele lui povești despre distilerie.

– Am eu teoria mea în privința asta, zise. Cred c-a fost unul din cazurile alea... cazurile alea speciale... Da' e greu de spus...

Începu iar să pâcăie din lulea, fără să ne aducă la cunoștință teoria lui. Unchiu-meu văzu că făcusem ochi mari și-mi spuse:

– Vasăzică bătrânul tău prieten s-a dus, are să-ți pară rău să afli.

– Cine? am întrebat eu.

– Părintele Flynn.

– A murit?

– Tocmai ne-a anunțat domnul Cotter. A trecut pe-acolo.

Știam că sunt observat, așa că am mâncat înainte, de parcă vestea nu m-ar fi interesat. Unchiul meu îi explica lui Cotter:

– Au fost prieteni buni, băiatul și cu bătrânul. Știți, l-a învățat multe; și ziceau toți că-i era tare drag de băiat.

– Dumnezeu să aibă milă de sufletul lui, spuse mătușă-mea cu evlavie.

Bătrânul Cotter mă privi câțva timp. Simțeam că mă sfredelește cu ochii lui mici ca niște mărgelușe negre, dar

Ru nu voiam să-i fac pe plac și să-mi ridic privirile din farfurie. Se întoarse la pipa lui și în cele din urmă scuipă grosolan pe grătarul căminului.

– Eu, să am copii, nu mi-ar plăcea să stea prea mult de vorbă c-un om ca ăsta! zise.

– Ce vreți să spuneți, domnule Cotter? întrebă mătușă-mea.

– Vreau să spun, răspunse bătrânul, că-i face rău copilului. Eu sunt de părere că un flăcău ca ăsta s-alerge pe-afară și să se zbenguie cu alți flăcăi de vârsta lui, și nu să... N-am dreptate, Jack?

– Și eu sunt de aceeași părere, îl asigură unchiu-meu. Să-nvețe să dea din pumni. Asta le tot spun evlavioșilor ăstora: faceți mișcare! Păi, eu când eram puști, în fiecare dimineață făceam câte o baie rece, fie vară, fie iarnă. Asta mă ține acuma sănătos tun. Învățătura-i ceva foarte frumos, e lucru mare, nimic de zis, da'... Poate-ar dori domnul Cotter să guste din jigoul ăsta de berbec, adăugă, întorcându-se către mătușă-mea.

– Nu, nu, pentru mine, nu, făcu bătrânul Cotter.

Mătușă-mea aduse friptura de la cămară și o așeză pe masă. Apoi întrebă:

– Dar de ce credeți că e rău pentru copii, domnule Cotter?

– E rău pentru copii, zise bătrânul Cotter, fiindcă ei au sufletu' foarte impresionabil. Când văd copiii asemenea lucruri, știți, are un efect...

Mi-am îndopat gura cu terci, de frică să nu-mi dau drumul mâniei. Plicticos de idiot bătrân, cu nasul lui roșu!

Am adormit târziu. Cu toate că-mi era ciudă pe bătrânul Cotter că vorbise de mine ca de-un copil, îmi frământam mintea să scot un înțeles din frazele lui ne-terminate. În întunericul odăii mele mi se părea că revăd fața greoaie și cenușie a paralicului. Îmi trăgeam păturile peste cap și încercam să mă gândesc la sărbătorile Crăciunului. Dar fața cenușie tot mă urmărea. Murmura nedeslușit, și am înțeles că dorea să mărturisească ceva. Mi-am simțit sufletul retrăgându-se undeva pe un tărâm de plăcere și păcat; și acolo am găsit iar fața, așteptându-mă. Începu să mi se spovedească, murmurând; iar eu mă miram de ce zâmbește întruna și de ce-i sunt buzele umede de salivă. Dar mi-am amintit că murise de paralizie și am simțit că și eu zâmbeam ușor, ca și cum aș fi absolvit-o de păcate.

A doua zi, după gustarea de dimineață, m-am dus să mă uit la căsuța din Great Britain Street. Jos era o prăvălie modestă care purta firma vagă: „Magazin de Manufactură“. Manufactura consta mai cu seamă din ghetuțe de copii și umbrele; iar în zilele obișnuite atârna în geam un anunț: „Se îmbracă umbrele“. Acum nu se vedea nici un anunț, căci obloanele erau trase. Un nod de crep negru sta legat cu panglică de clopotul de la intrare. Două femei sărmene și un băiat care ducea telegrame se opriseră să citească anunțul prins de nodul cel negru. M-am apropiat și eu și am citit:

1 iulie 1895 Reverendul James Flynn
(slujind odinioară la Biserica Sf. Catherina
din Meath Street)

în vârstă de şaizeci şi cinci de ani R.I.P.¹

Citirea cartonului m-a convins că murise într-adevăr şi m-am simţit tulburat când mi-am dat seama că nu ştiam încotro s-apuc. Să nu fi murit, aş fi intrat în cămăruţa întunecoasă dindărătul prăvăliei, unde l-aş fi găsit şezând în jilţul lui de lângă foc, înfodolit în palton de mai să se înăbuşe. Poate că i-aş fi adus din partea mătuşă-mii un pachet de tabac High Toast şi acest dar l-ar fi trezit din toropeală. Pachetul eu i-l deşertam totdeauna în tabachera neagră, fiindcă lui îi tremurau atât de tare mâinile, încât n-ar fi putut s-o facă fără să verse jumătate pe duşumea. Doar cât îşi ridica mâna mare, tremurătoare, ca să tragă tutun pe nări, şi i se scurgeau printre degete norişori de firicele peste piepţii hainei. Poate că aceste statornice revărsări de tabac dădeau vechilor sale veşminte preoteşti înfăţişarea lor verzuie, veştedă; căci batista cea roşie – totdeauna mohorâtă din petele de tabac ale săptămânii – cu care se străduia să înlătore firicelele căzute, rămânea neputincioasă.

Aş fi dorit să intru şi să mă uit la dânsul, dar n-aveam curaj să bat. M-am îndepărtat agale de-a lungul părţii însozite a străzii, citind din mers toate anunţurile teatrale de prin vitrine. Găseam ciudat că nici eu, nici vremea

¹ *Requiescat in pace* – odihnească-se în pace (lat.)

nu păream a fi într-o dispoziție cernită; ba descopeream chiar, oarecum contrariat, că am o senzație de ușurare, de parcă moartea lui m-ar fi eliberat de ceva. Asta mă mira, căci, după cum spusese în ajun unchiu-meu, bătrânul preot mă învățase multe. Își făcuse studiile la Colegiul irlandez din Roma și mă-nvățase să pronunț latinește cum se cuvine. Îmi povestise despre catacombe și despre Napoleon Bonaparte; și-mi lămurise înțelesul feluritelor ceremonii ale liturghiei și feluritelor veșminte purtate de preot. Uneori îi plăcea să-mi pună întrebări grele; mă întreba, de pildă, ce trebuia făcut în anumite împrejurări, sau despre cutare și cutare păcate, dacă erau păcate de moarte, sau păcate ce se pot ierta, ori numai lipsuri în desăvârșire. Întrebările lui îmi arătau cât de complexe și de misterioase erau anumite orânduiuri ale Bisericii, pe care eu le privisem totdeauna ca pe cele mai simple fapte, îndatoririle preotului cu privire la sfânta împărtășanie și la taina confesionalului îmi păreau atât de grave, încât mă minunam cum de se găsea cineva care să cuteze a le lua asupra-și; și nu m-am mirat când mi-a spus că părinții Bisericii scriseseră cărți cât *Anuarul poștelor* de groase și tipărite cu litere la fel de mărunte ca anunțurile judiciare din ziar, pentru ca să lămurească aceste chestiuni complicate. Adesea, când mă gândeam la asta, nu știam să mai dau nici un răspuns, sau dam câte unul nerod și șovăielnic; atunci el zâmbea, de obicei, și clătina nițel din cap. Uneori mă puneă să recit toate răspunsurile din liturghie pe care mi le dăduse să le învăț

pe de rost; și în timp ce le bombăneam repede, bătrânul surâdea gânditor și clătina din cap, îndesându-și la răstimpuri câte un ghemotoc mare de tabac ba într-o nară, ba într-alta. Când zâmbea, obișnuia să-și dezvelească dinții mari, gălbejiți și să-și așeze limba pe buza de jos – un obicei care mă făcea să mă simt prost la începutul întâlnirilor noastre, până să-l cunosc bine.

Umblând înainte prin soare, îmi veniră iarăși în gând vorbele bătrânului Cotter și am încercat să-mi amintesc ce se mai întâmplase la urmă în vis. Țineam minte că întrezărisem niște perdele lungi de catifea și o lampă în stil antic, agățată în lanțuri. Simțeam că fusesem dus foarte departe, într-o țară cu obiceiuri ciudate – poate că în Persia, îmi spuneam... Dar nu izbuteam să-mi amintesc sfârșitul visului.

Spre seară, mătușă-mea m-a luat cu dânsa în vizită la casa îndoliată. Era după apusul soarelui; dar ochiurile ferestrelor cu vederea spre asfințit mai oglindeau încă aurul pământiu al unui troian mare de nori. Nannie ne primi la intrare; și cum n-ar fi fost cuviincios să strige la ea, mătușă-mea se mulțumi să-i strângă mâna. Cu un aer întrebător, bătrâna întinse un deget spre catul de sus, și când mătușă-mea încuviință din cap, porni să suie trudnic scara cea îngustă, iar noi am urmat-o; capul ei înclinat abia ajungea la nivelul rampei. La primul palier se opri și făcu un semn îmbietor către ușa deschisă a camerei mortuare. Mătușă-mea intră, și bătrâna, văzând că eu

șovăiam, prinse a-mi face iar semn cu mâna, de mai multe ori.

Am intrat în vârful picioarelor. Odaia, prin marginea de dantelă a storului, era scăldată într-o penumbră aurie, în care flăcările lumânărilor păreau palide, subțiri.

Îl și puseseră în sicriu. Nannie dădu exemplul și toți trei îngenunchearăm la picioarele patului. Eu mă făceam că mă rog, dar nu-mi puteam aduna gândurile, fiindcă mă distrăgea bombăneala bătrânei. Mă uitam cât de neîndemânatic îi era încheiată în copci fusta, la spate, și cum îi erau de scâlciate călcâiele ghetelor groase de postav.

Îmi dădu în gând că poate bătrânul preot zâmbea, cum sta așa, culcat în coșciugul lui.

Dar nu. Când ne-am ridicat și am pășit spre căpătâiul patului, am văzut că nu zâmbea. Zăcea întins, solemn și arătos, înveșmântat ca pentru altar, ținând moale un potir în mâinile lui mari. Fața îi era foarte semeață, cenușie și masivă, cu nări negre, cavernoase, și încadrată de-un strat rar de peri albi. Un miros greu plutea în odaie – de la flori.

Ne-am făcut cruce și am ieșit. În odăița de jos am găsit-o pe Eliza șezând, demnă, în jilțul lui. Eu m-am furișat înspre scaunul meu obișnuit din colț, iar Nannie s-a îndreptat către bufet, de unde a scos la iveală o carafă cu sherry și câteva pahare. Le-a așezat pe masă și ne-a pofțit să bem un păhăruț de vin. Apoi, la îndemnul soră-sii, a turnat ea vinul și ne-a întins paharele. Când a ajuns la mine, a stăruit să iau și niște pesmeți, dar am refuzat de

teamă să nu fac prea mult zgomot mâncându-i. Nannie păru cam dezamăgită de refuzul meu și trecu încetișor spre canapea, unde se așeză îndărătul soră-sii. Nimeni dintre noi nu vorbea; cu toții priveam țință spre soba fără foc.

Mătușă-mea așteptă până ce Eliza scoase un oftat și apoi spuse:

– Da, s-a dus într-o lume mai bună.

Eliza oftă din nou, plecându-și capul într-o încuviințare. Mătușă-mea își plimbă degetele pe tija cupei de vin și apoi sorbi ușurel o înghițitură.

– S-a... pașnic? întrebă.

– O, da, nici că se poate mai pașnic, doamnă, răspunse Eliza. Nici nu ne-am dat seama când și-a dat sufletu'. A avut o moarte frumoasă, slăvit fie Domnul.

– Și s-a... tot ce...?

– A stat părintele O'Rourke cu dânsul marți, de l-a împărtășit, l-a pregătit, mă rog, tot ce trebuie.

– Și el știa?

– Era împăcat.

– Așa și arată, într-adevăr împăcat, spuse mătușă-mea.

– Așa a spus și femeia pe care-am chemat-o de l-a spălat. A zis că arată de parc-ar fi ațipit – așa arăta de pașnic și de împăcat. N-ar fi crezut nimeni să fie un mort așa de frumos.

– Da, într-adevăr, zise mătușă-mea.

Mai sorbi o înghițitură de vin, apoi adăugă:

– De, *Miss Flynn*, în tot cazul trebuie să fie pentru dumneavoastră o mare mângâiere să știți că ați făcut pentru dânsul tot ce-ați putut. Ați fost amândouă foarte bune cu dânsul, asta e sigur.

Eliza își netezi rochia peste genunchi.

– O, bietul James! oftă. Știe Domnul că făceam pentru el tot ce ne-a stat în puteri, oricât de nevoiașe eram – cât a trăit, nu ne-ar fi răbdat inima să-i lipsească ceva.

Nannie își rezemase capul de perna sofalei și părea pe cale să adoarmă.

– Ia uite, biata Nannie, zise Eliza cu ochii la ea, e topită. Ce de mai muncă pe noi, pân-să găsim femeia să-l spele, și-apoi să-l gătim, și-apoi coșciugul, și-apoi aranjatu' slujbei la capelă. Să nu fi fost părintele O'Rourke, nu știu, zău, ce ne făceam. Dânsu' ne-a adus toate florile alea – și alea două sfeșnice le-a luat din capelă – și tot dânsu' a scris și anunțu' pentru gazetă și-a umblat după câte și mai câte acte pentru cimitir și s-a interesat și de polița de asigurare a lui bietu' James.

– Ce drăguț din partea lui! zise mătușă-mea.

Eliza închise ochii și clătină domol din cap.

– Da, da, la o adică tot prietenii vechi îs ăi mai buni, ăi mai de nădejde!

– Asta așa e, spuse mătușă-mea. Eu sunt încredințată că acum, când s-a dus către răsplata veșnică, dânsul n-are să vă uite, n-are să uite toată bunătatea ce i-ați dovedit-o.

– O, bietul James! oftă Eliza. Nu prea ne stingherea el cine știe ce. Nu-i auzeai pasu' prin casă, cum nu-l auzi acu. Da' unde știu acuma că-i dus dintre noi... și...

– Abia când s-o sfârși totul, are să vă lipsească, adăugă mătușa-mea.

– Știu, zise Eliza. N-o să-i mai duc în odaie cana cu supă, nici dumneavoastră, doamnă, n-o să-i mai trimiteți tabac. O, bietul James!

Se opri, de parcă s-ar fi cufundat tainic în trecut, și-apoi rosti cu istețime:

– Și să știți, eu una băgasem de seamă că de la un timp se-ntâmplă ceva ciudat cu dânsul. De câte ori îi aduceam în odaie supa, îl găseam cu breviaru' căzut pe jos, iar el zăcând răsturnat în jilț și cu gura deschisă.

Puse un deget la nas și-și încreți fruntea, apoi urmă:

– Și cu toate astea, tot spunea întruna că pân-a nu trece vara, într-o zi frumoasă are să facă o plimbare cu trăsură – numa' ca să mai vază casa unde ne-am născut cu toții, jos în Irishtown, și zicea că să ne ia cu dânsu' pe mine și pe Nannie. Numai să găsim o trăsură d-alea cu cauciucuri noi, de nu face zgomot, de care-i spusese părintele O'Rourke – o trăsură d-alea cu roți pneumatice – s-o putem închiria ieftin, cu ziua, așa zicea, că să închiriem o trăsură d-alea de la Johnny Rush de peste drum și să plecăm toți trei în plimbare într-o duminică după-masă. Ținea mult la planu' ăsta... Bietu' James!

– Aibă Domnul milă de sufletul lui! spuse mătușa-mea.

Eliza scoase batista și-și șterse ochii. Apoi o puse la loc în buzunar și privi în tăcere spre grătarul deșert al căminului.